

Muuttuva toimintaympäristö kirittää liiketoimintojen kehittämistä

Elintarviketeollisuudessa on menossa investointibuumi. Venäjän hyökkäys Ukrainaan on muuttanut globaalia ruokajärjestelmää, mutta on samalla vahvistanut ruoan ja omavaraisuuden arvostusta. Keskustelu ruoasta ja ruokaturvasta käy vilkkaana. Keskustelua sävyttää huoli ruoan hinnan merkittävästä noususta ja kustannuspaineista koko ruokajärjestelmässä. Viennissä erikoistuotteilla nähdään olevan kysyntää maksukykyisillä markkinoilla.

Parempaa valveutuneisuutta ja varautumista sekä kamppailua kustannuspaineiden kanssa

Elintarviketeollisuuden toimintaympäristö on muuttunut yhä vaativammaksi ja nopeampoisemmaksi. Tilanne korostaakin toimintojen jatkuvaa päivittämistä ja ennakointia. Venäjän hyökkäys Ukrainaan ja sen erilaiset seuraukset haastavat energia- ja globaalia ruokajärjestelmää jopa enemmän kuin reilut kaksi vuotta sitten alkanut koronapandemia. Toimitusketjujen heikkouksien tunnistus, kyberturvallisuus ja niihin varautuminen korostuvat ruokajärjestelmän toiminnassa.

Ruokaturva ja riittävä omavaraisuus nähdään yhä tärkeämpänä yhteiskunnallisena vakauttajana. Suomessa on korkea omavaraisuus maatalouden perustuotteissa, joten ruoka ei Suomessa lopu, mutta valikoimissa voidaan nähdä supistumisia. Kuluva satokausi on merkittävä suomalaiselle ruokajärjestelmälle, sillä alkutuotannon puolella on suuria kannattavuushaasteita. Myös osaamisen omavaraisuudesta pitää huolehtia. Suomalainen vastuullinen ruoantuotanto perustuu ammattitaidolle ja osaamiselle koko ruokajärjestelmässä.

Kilpailutilanne sekä elintarviketeollisuuden että päivittäistavarakaupan sisällä jatkuu kireänä. Keskustelu ruoan kallistumisesta käy vilkkaana, sillä tuotantokustannusten nousu koskettaa koko ruokajärjestelmää. Tuottajahintojen vuosimuutos oli huhtikuussa elintarvikkeiden valmistuksessa (TOL 10) 11,4 prosenttia ja juomien valmistuksessa (TOL 11)¹ 6,2 prosenttia. Elintarviketeollisuuden kannattavuuden arvioidaan heikkenevän ja viennin laskevan. Lisäksi alan tulosta heikentää elintarvikeyritystemme vetäytyminen Venäjän markkinoilta.

Suurimmat kustannuspaineet tulevat maatalous- ja panostuotteista sekä energianhinnasta. Ongelmana koetaan olevan, ettei kohonneita kustannuksia saada siirrettyä täysimääräisesti ja riittävän nopeasti ruokaketjussa eteenpäin. Ruokaketjun osapuolet ovatkin neuvotelleet tilanteesta kevään aikana, ja päivittäistavarakauppa sekä foodservice-tukkukauppa ovat avanneet valikoimajaksoihin liittyviä sopimusneuvotteluja.

¹ Teollisuuden tuottajahinnat nousivat vuoden 2022 huhtikuussa 29,2 % vuoden takaisesta - Tilastokeskus (stat.fi)

Elintarvikkeiden kuluttajahinnoissa poikkeuksellisen merkittävää nousua

Luonnonvarakeskus² ennakoi ruoan hinnan kallistuvan tänä vuonna Suomessa kymmenisen prosenttia. Ruoan hinta lähti Suomessa nousuun loppuvuodesta 2021, ja nousua on kiihdyttänyt Venäjän hyökkäys Ukrainaan. Maaliskuussa PTT³ arvioi ruoan hinnan nousevan tänä vuonna 11 prosenttia. Suurimmat korotukset ajoittuvat kesään ja syksyyn, mutta hintamuutosten ajankohdat vaihtelevat kaupparyhmittäin ja tuotteittain. Hinnanousut kohdistuvat kauttaaltaan elintarvikkeisiin, mutta kehityksessä on eroja tuoteryhmittäin ja tuotteittain. Nousu jatkuu myös vuonna 2023. Ruoan hinta on nousut myös globaalisti.

Kuluttajat muuttavat markkinaa

Ruoka-alan kasvuun ja kannattavuuteen vaikuttaa suuresti kuluttajien ostokäyttäytyminen. Oman hyvinvoinnin lisäksi vastuulliset valinnat ja digitaalisuuden kehittyminen sekä vaivattomuus ilmenevät kuluttajien ostokäyttäytymisessä⁴. Kuluttajalähtöisyys ja kaupallisen aseman vahvistaminen korostuvat yritysten toiminnassa.

Ruoan hinnannousu kasvattaa elintarviketeollisuutemme kotimaan liikevaihtoa. Kuvio 1 todentaa liikevaihdon maltillista kasvua, jota ylläpitää ruoan päivittäinen tarve. Elintarvikkeita ja alkoholittomia juomia myytiin kotimaan päivittäistavara-kaupassa 14,7 miljardilla eurolla vuonna 2021 (2,3 % enemmän vuonna 2020)⁵. Myyntiä kasvatti sekä hintojen nousu että myydyn määrän kasvu. Tuoteryhmien välillä ja sisällä tapahtuu kulutussiirtymää, sillä esimerkiksi maitotuotteiden ja lihan myynnit laskivat, mutta viljatuotteiden ja leipien kysyntä kasvoi.

Koronapandemiasta johtuvat etätyösuositukset ja ravintolarajoitukset ovat vaikuttaneet ruokabisnekseen. Selkein rakenteellinen muutos on valmisruokien myynnin kasvu, joka on jatkunut myös tänä vuonna. Ruokakaupan ja ravintolan rajat ovat hälvenemässä ja ilmiötä kutsutaan grocerantiksi. Nimi yhdistää sanat grocery ja restaurant. Tänä vuonna ruoan hintojen nousu on ollut voimakkaampaa kuin myynnin euromääräinen kasvu⁶.

Taloutemme kehitys ja kiihtyvä inflaatio vaikuttavat kuluttajien ostokäyttäytymiseen. Kuluttajien arvioidaan suosivan jatkossa enemmän hinnaltaan edullisia elintarvikkeita, sillä ruoka ei ole ainoa kallistuva kulutusmeno. Varsinkin pienituloisilla tilanne saattaa olla hankala, sillä pakollisten menojen jälkeen ruokaan käytettävissä oleva budjetti kutistuu. Elintarvikkeiden ja alkoholittomien juomien osuus kulutusmenoista on keskimäärin 12,5 prosenttia.

² [Ruuan hintaan kohdistuu poikkeuksellisen korkeita nousupaineita | Luonnonvarakeskus \(luke.fi\)](#)

³ [Maa- ja elintarviketalous - kevät 2022 - Pellervon taloustutkimus PTT](#)

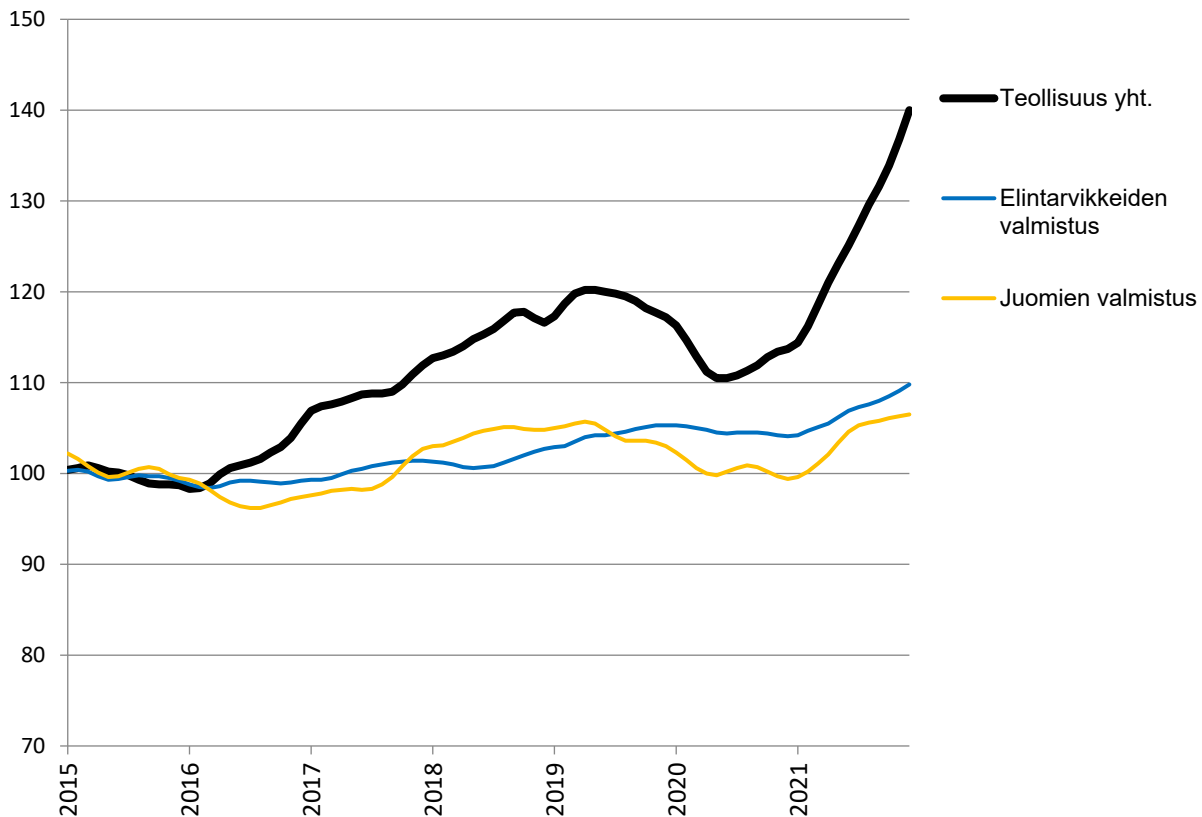
⁴ [Ruokatrendit 2022 – sujuvia asiakaskokemuksia ja vastuullisuutta - Compass Group \(compass-group.fi\), Ruokailmiöt 2022 – K-Ruoka ja Ruokatrendit 2022 | Valio Aimo](#)

⁵ [Analyysi_Elintarvikkeiden-myyntin-kehitys-Suomen-paivittaistavara-kaupassa-2021.pdf \(pty.fi\)](#)

⁶ [Päivittäistavaroiden vähittäismyynti kasvoi huhtikuussa 1,4 prosenttia edellisvuodesta | Päivittäistavara-kauppa ry \(pty.fi\)](#)

Kuvio 1. Liikevaihdon indeksikehitystä elintarvikkeiden ja juomien valmistuksessa verrattuna muuhun teollisuuteen vuosina 2015–2021, (2015 = 100).

Lähde: Tilastokeskus, Suhdannetietopalvelu.

Vaiherikkaita vuosia, vaisuja suhdannetilaodotuksia

Venäjän hyökkäys Ukrainaan on aiheuttanut merkittävää epävarmuutta elintarvikeyritysten liikevaihdon ja kannattavuuden kehitykseen. Tämä ilmenee myös elintarviketeollisuuden vaisuna suhdannetila-arviona EK:n huhtikuuisessa suhdannebarometrissä⁷. Suhdannenäkymät ovat synkistyneet alkuvuoden aikana ja lähikuukausia kuvaava saldoluku putosi arvoon -37 ollen muuta teollisuutta selkeästi matalampi (saldoluku -16). Ohuiden kannattavuusmarginaalien toimialalla kannattavuuden koetaan olevan vuodentakaisista heikompi, sillä kohoavien tuotantokustannuksien saanti hintoihin tapahtuu viiveellä. Vientimäärien odotetaan supistuvan. Ammattityövoimanpuute ja puute kapasiteetistä/materiaaleista olivat nousseet riittämättömäksi kysyntää suuremmiksi myynnin esteiksi kyselyssä. Tuotannon arvioidaan kuitenkin kasvavan ja henkilökunnan määrän olevan nousussa.

Tulevaisuutta luovat mittavat investoinnit

Elintarvikeyritykset ovat suunnitelleet tekevänsä tänä vuonna kiinteitä investointeja 809 miljoonalla eurolla tammikuussa julkaistun investointitiedustelun⁸ mukaan. Viime vuonna elintarvikeyritykset investoivat 541 miljoonalla eurolla, joten kasvua olisi lähes 50 prosenttia viime vuoteen verrattuna.

Elintarviketeollisuudessa koneiden ja laitteiden jatkuva kuluminen vaatii investointeja enemmän kuin muussa teollisuudessa keskimäärin, joten yli puolet investoinneista kohdistuu kapasiteetin korvaami-

⁷ Toimialakatsaukset (ek.fi)

⁸ Investointitiedustelu - tammikuu 2022 - Elinkeinoelämän keskusliitto (ek.fi)

seen. Lisäksi tiukka hintakilpailu ja hiilineutraaliin yhteiskuntaan tähtäävä ns. vihreä siirtymä edellyttävät yrityksiltä teknologista kehittymistä ja resurssitehokasta toimintaa. Investointitiedustelun mukaan elintarviketeollisuus panostaa tänäkin vuonna vahvasti myös tutkimukseen ja tuotekehitykseen, yhteensä noin 64 miljoonaa euroa.

Vastuullinen toimiala

Elintarvikeala solmi ensimmäisenä vapaaehtoisen materiaalitehokkuuden sitoumuksen⁹ vuosille 2019–2021 Suomessa. Hyvät tulokset ovat siivittäneet uuden elintarvikealaa koskevan sopimuskauden käynnistymiseen vuosille 2022–2026. Elintarviketeollisuuden lisäksi sitoumuksessa ovat mukana päivittäistavarakauppa ja ravintola-ala. Materiaalitehokkuuden sitoumukset ovat elinkeinoelämän ja valtionhallinnon välinen vapaaehtoinen toimintamalli kiertotalousyhteiskunnan kehittymiseksi. Elintarvikealaa koskevia kansallisia sitoumuksia ovat Ravitsemussitoumus¹⁰ ja Energiatehokkuussopimukset¹¹. Myös vähähiilitiekartat maalaavat tulevaisuuden kuvaa ja suuntaavat toimintoja.

Käynnissä oleva kustannusten nousu ja materiaalien saatavuuskysymykset saattavat kuitenkin vaikuttaa hidastavasti valmisteilla oleviin investointeihin. Kestävä kehitys on yksi uudistumisen moottori. Kestävästä kehityksestä ja vastuullisista toimintatavoista voi kasvaa kansainvälinen kilpailuetu. Digitaalisuus, kehittyneet teknologiat ja robotiikka uudistavat toimintoja sekä samalla parantavat alan tuottavuutta. Monipuoliselle tiedolle ruoasta ja sen alkuperästä on kysyntää.

Suomalaisille erikoistuotteille löytyy kysyntää

Jalostettujen elintarvikkeiden ja maataloustuotteiden vienti¹² Suomesta oli noin 1,8 miljardia euroa vuonna 2021. Vienti pysyi koronapandemiasta huolimatta lähes samalla tasolla kuin vuonna 2020. Noin 60 prosenttia elintarvikeviennistämme kohdistuu EU-maihin. Yksittäisistä vientikohdemaista merkittävimpiä olivat Ruotsi, Kiina, Viro ja Saksa. Viidenneksi suurin kohdema oli Venäjä, jonne vienti oli hieman yli 100 miljoonaa euroa (5,6 %). Merkittävimmät tuoteryhmät viennissä ovat maitotaloustuotteet, jonka osuus oli noin neljännes (23 %) vuonna 2021. Seuraavaksi merkittävimmät tuoteryhmät olivat tuore ja jalostettu kala (sisältää Norjan kalan kauttakulkuliikennettä¹³) sekä alkoholi- ja virvoitusjuomat. Tammi-maaliskuussa elintarvikkeita on viety 453,7 miljoonalla eurolla, lähes kymmenellä prosentilla enemmän kuin vastaavana aikana viime vuonna¹⁴.

Ruokaviennille ovat ominaista erilaiset kolmansien maiden lupa-, rekisteröitymis- ja laitostarkastusvaatimukset. Elintarvikievienni Kiinaan on kasvanut viime vuosina ja vuonna 2021 sen osuus oli 8,2 prosenttia elintarvikeviennistämme¹⁵. Kiinaan on viety erityisesti maitotaloustuotteita ja sianlihaa. Loppuvuodesta 2021 Kiina asetti uusia rekisteröintivaatimuksia elintarvikieviennille¹⁶, mikä osaltaan jarruttaa vuoden 2022 vientikauppaa. Etna¹⁷ on ennustanut elintarvikeviennin vähenevän tänä vuonna vajaat kaksi prosenttia, sillä useat suuret elintarviketeollisuuden yritykset ovat luopuneet vientitoiminnasta Venäjälle. Elintarviketuonnin arvo on lähes kolme kertaa suurempi kuin viennin arvo ollen noin 4,8 miljardia euroa.

Konkreettisia evästyksiä elintarvikealan kansainvälistymiseen

Maailmalla riittää kysyntää puhtaille, terveellisille ja hintavillekin erikoistuotteille uskovat suomalaisen elintarvikeviennin asiantuntijat. Jalostettujen elintarvikkeiden osuus on kasvanut viennissä ja oli 83,3 prosenttia vuonna 2021. Pitkälle jalostettujen tuotteiden ja brändäämisen merkitystä korosti Yhteinen

⁹ [Elintarvikealan sitoumus - Motiva](#)

¹⁰ [Ravitsemussitoumus - Ruokavirasto](#)

¹¹ [Energiatehokkuussopimukset 2017–2025 \(energiatehokkuussopimukset2017-2025.fi\)](#)

¹² <https://www.etl.fi/etl-tilastopalvelu.html>

¹³ [Kalan ulkomaankauppa 2021 \(ennakko\) | Luonnonvarakeskus \(luke.fi\)](#)

¹⁴ [Elintarviketeollisuusliitto ry - Ulkomaankaupan tilastot \(etl.fi\)](#)

¹⁵ [Elintarviketeollisuusliitto ry - Ulkomaankaupan tilastot \(etl.fi\)](#)

¹⁶ [Kiina - Ruokavirasto](#)

¹⁷ [Toimialakatsaus Kevät 2022 \(etla.fi\)](#)

Ruokapöytä – keskustelufoorumin¹⁸ tilaama, Anne Bernerin tekemä selvitys elintarvikevientimme kolminkertaistamiseksi.

Suomen elintarvikealan kansainvälistymistä koskeva strategia ja globaali markkinapotentiaalianalyysi¹⁹ on valmistunut. Business Finlandin, elintarviketeollisuuden yritysten ja keskeisten sidosryhmien yhteistyönä on luotu näkemys Suomen elintarvikeviennin tilasta, tulevaisuuden kehitystarpeista ja markkinoilla vallitsevista mahdollisuuksista. Raportin mukaan mm. jalostusarvon nostamisen lisäksi olennaista on kohdistaa vientipanostukset tarkasti määriteltyihin tuoteryhmiin, oikeille kohde-markkinoille ja -ryhmille. Ruokaviraston²⁰ ja Food from Finland - ohjelman²¹ lisäksi monet toimijat avittavat elintarvikeyritystemme kansainvälistymistä.

Maistuvia päiviä²²

Elintarviketeollisuus tarjoaa monenlaisia työpaikkoja noin 38 000 osaajalle Suomessa. Ala on myös merkittävä kausityön tarjoaja. Kaakkois-Suomen ELY-keskuksessa on kartoitettu yritysten osaamis- ja rekrytointitarpeita sekä tulevaisuusnäkymiä toimialoitain²³. Moniosaajuuden vaade nousi elintarviketeollisuutta koskevassa kartoituksessa esille.

Kuvio 2 osoittaa, että elintarvikeala on vakaa työllistäjä talouden eri tilanteissa. Ruoan vakaa kysyntä ylläpitää työllisyyttä myös tulevaisuudessa.

¹⁸ Yhteinen ruokapöytä - Maa- ja metsätalousministeriö (mmm.fi)

¹⁹ Missä ovat suomalaisen elintarvikeviennin vahvuudet? - Business Finland

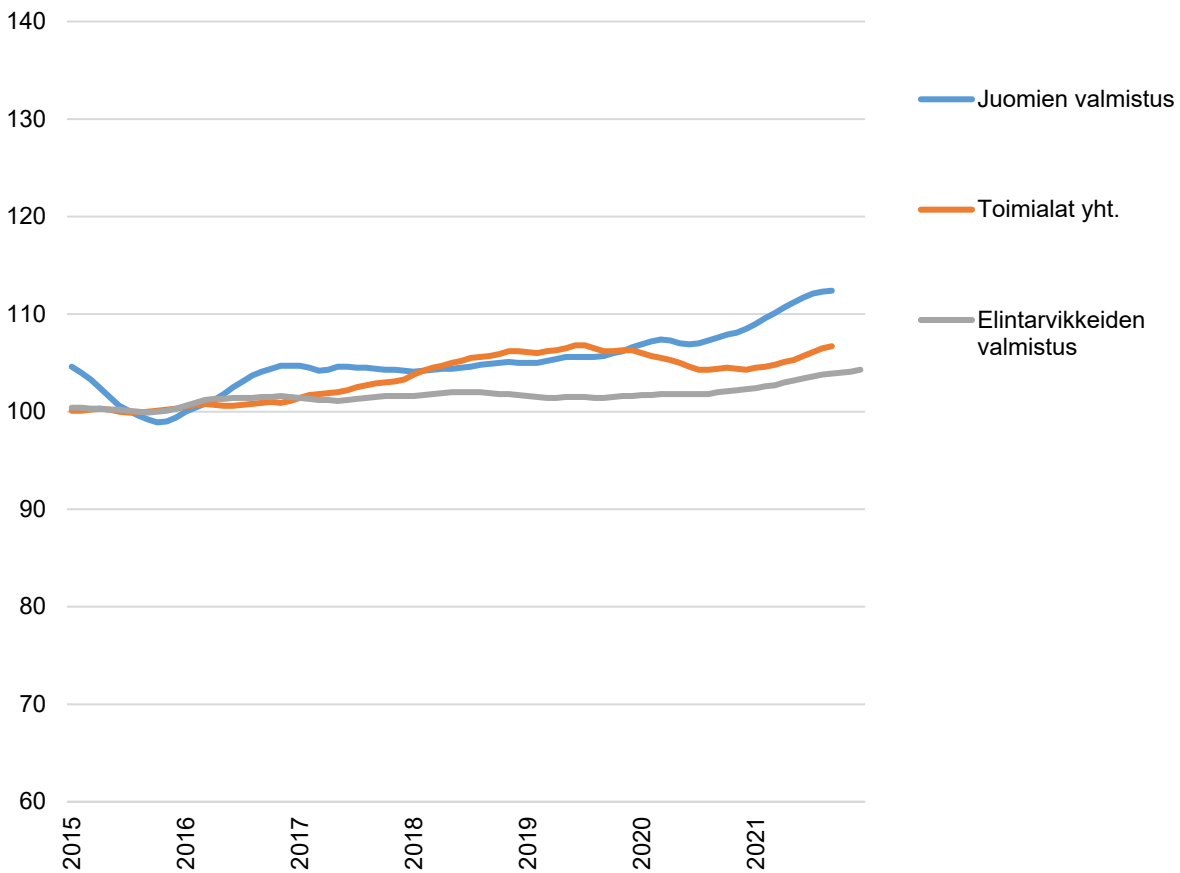
²⁰ Tuonti ja vienti - Ruokavirasto

²¹ Food from Finland - Business Finland

²² Elintarviketeollisuusliitto ry - Maistuva päivä (etl.fi)

²³ Toimialat - Ennakointi Kymenlaakson liitto

Kuvio 2. Henkilöstömäärän kehitys elintarvikkeiden ja juomien valmistuksessa verrattuna muihin toimialoihin vuosina 2015–2021, (2015=100). Lähde: Tilastokeskus, Suhdannetietopalvelu.

Lisätietoja:

- Toimialapäällikkö **Leena Hyrylä**, Kaakkois-Suomen ELY-keskus, puh. 029 502 9047, leena.hyryla(at)ely-keskus.fi
- Kehittämispäällikkö **Katri Lehtonen**, työ- ja elinkeinoministeriö, puh. 029 506 4926, katri.lehtonen(at)gov.fi
- Erityisasiantuntija **Petri Koskela**, maa- ja metsätalousministeriö, puh. 029 516 2382, petri.koskela(at)gov.fi